

Onder druk van het College Bescherming Persoonsgegevens heeft een cliënt volgens de nieuwste Beroepscode desgevraagd recht op een afschrift van zijn testgegevens, inclusief de testvragen. Komen tests en testvragen hierdoor nu op straat te liggen? In onderstaande bijdrage schetst Wim K.B. Hofstee – op verzoek van de Cotan – een werkbare oplossing voor dit probleem.

forum

Recht op afschrift van het dossier

Komen tests nu op straat?

Wim K.B. Hofstee

In Artikel III.3.2.9 van de Beroepscode voor Psychologen 2007 staat: 'De psycholoog geeft de cliënt desgevraagd inzage in en afschrift van het dossier.' In de eerdere versies stond bij de definitie van 'dossier': '[...] ruwe testgegevens behoren niet tot het dossier'. In 2007 is die uitzondering uitdrukkelijk *niet* opgenomen (zie Art. 1.1.2.14). De reden is dat het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) de Raad van Advies in Beroepsethische Zaken (Rabez) heeft overtuigd dat de uitzondering in strijd is met de Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP). De cliënt krijgt dus desgevraagd een kopie van zijn of haar testgegevens. Daaronder moet worden verstaan: de testvragen met de daarbij behorende antwoorden. Met name krijgt de cliënt dus desgevraagd een kopie van de test of vragenlijst; immers, zonder die vragen hebben de antwoorden geen betekenis. Aldus rijst het risico dat tests op straat raken, met negatieve consequenties voor de waarde ervan. Aan de COTAN is gevraagd de Algemene Standaard Testgebruik (AST-NIP) te herzien: de AST moet in overeenstemming worden gebracht met de Beroepscode 2007 en de WBP, en wel zo dat het gesignaleerde risico zo goed mogelijk wordt ondervangen. Wat hier volgt is een formulering van het advies dat ik hierover desgevraagd aan de COTAN heb uitgebracht.

Vooraf valt in de eerste plaats op te merken dat het recht op afschrift van testmateriaal niet meer ter discussie staat. De Rabez en met name zijn juridisch medewerkers, hebben in verschillende fasen alles uit de kast gehaald om het CBP tot andere gedachten te brengen, maar hebben zich gewonnen moeten geven. Een collega die zo'n afschrift weigert, wordt dus niet meer door de Beroepscode beschermd. Men zou zich kunnen voornemen het erop aan te laten komen en te wachten tot een cliënt een procedure aanspant, maar daartegen verzet zich een tweede, meer principiële overweging. Het ethos van het vak, zoals neergeslagen in de Beroepscode, stelt de autonomie van het individu centraal. De cliënt als volwassen persoon dient de mogelijkheid te hebben zich een oordeel te vormen, al of niet met behulp van contra-expertise, over het

advies dat over hem of haar wordt uitgebracht; die reflectie is misschien zelfs het meest centrale aspect van de professionele relatie. Platvloerser: iemand die het met een psychologisch advies niet eens is, moet de mogelijkheid van bezwaar en beroep hebben, al was het maar terwille van het gezag van het advies in het algemene geval: wat niet ter discussie kan worden gesteld, heeft geen gezag. Om dat recht te kunnen uitoefenen, moet die cliënt over de relevante informatie beschikken. Wie dus een kopie weigert, handelt niet alleen tegen de letter maar ook tegen de geest van de Beroepscode.

Het is niet mijn bedoeling om, op comfortabele afstand, de praktijk uit het oog te verliezen. Het komt zelden voor dat iemand die heeft gesolliciteerd naar een baan, opleiding of uitkering, in redelijkheid het psychologisch advies wil aanvechten (dat zijn degenen voor wie het recht op afschrift zin heeft). Vaker zal het motief gelegen zijn in bijvoorbeeld eigentijdse Rechthaberei, in de bedoeling zich voorkennis te verschaffen voor volgende gelegenheden, of zelfs het testmateriaal te verspreiden in kleinere of bredere kring, al dan niet met winst oogmerk.¹ Alleen, de regelgeving is niet in staat onderscheid te maken tussen eigenlijk en oneigenlijk gebruik. Menige professiebeoefenaar heeft wel eens verzucht dat er een code voor cliënten zou moeten zijn, maar zo zijn de verhoudingen niet.

De consequentie van het recht op afschrift van testmateriaal is het risico van verspreiding, met als gevolg eventuele inbreuk op het auteursrecht en ontwaarding van de test of vragenlijst. De psycholoog ontkomt er niet aan maatregelen te treffen ter bestrijding van die gevolgen. Hier volgt een aanzet daarvoor; de uitwerking vergt specifieke deskundigheid.

Voor zover ik kan zien, is voor het verstrekken van een kopie aan een cliënt, in het kader van een 'administratieve procedure' zoals deze, geen toestemming van de uitgever nodig. Wel moet er een nette regeling worden opgesteld voor de kosten inclusief eventuele afdrachten. Op iedere pagina van de kopie moet een groot diagonaal elektronisch stempel staan, met een tekst die vermeldt wanneer en aan wie de kopie is

afgegeven, en een vooraf getekende verklaring dat de ontvanger ervoor zal zorgen dat de kopie of de inhoud ervan niet bij derden terechtkomt. De psycholoog archiveert een exemplaar van de kopie. Met dit alles wordt het risico dat de test op straat raakt naar vermogen bestreden. Te bedenken valt ook dat sollicitanten doorgaans niet met elkaar in verbinding staan, zodat georganiseerde fraude zoals die bij opleidingen plaatsvindt, minder voor de hand ligt. Bovendien zal normaliter aan het desgevraagd verstrekken van de kopie persoonlijk contact voorafgaan. Als iemand alsnog fraude wil plegen, is de maatregel uiteraard niet voldoende, maar wie dat wil, heeft daarvoor het recht op afschrift ook niet nodig.

Wat op deze manier niet wordt uitgesloten, is dat iemand zijn rechten misbruikt om zichzelf voorkennis van tests te verschaffen voor volgende gelegenheden. Maar ook daarvoor geldt dat dit ook zonder afschrift mogelijk is. Testcoaching is zelfs zo wijdverbreid dat bij de interpretatie van scores nu al rekening moet worden gehouden met die mogelijkheid. Te overwegen valt aan de cliënt bij wijze van routine te vragen of die een test of vragenlijst eerder heeft gezien.

Per saldo kan mijns inziens langs deze lijnen een werkbare oplossing voor het gerezen probleem worden gevonden. Het slechte nieuws is dat die enige aandacht en moeite kost, al zal het aantal gevallen in de praktijk beperkt blijven. Het goede nieuws is dat de nieuwe situatie een bijdrage levert aan de professionele relatie met de cliënt en het vertrouwen in de professie.

Prof.dr. W.K.B. Hofstee is emeritus hoogleraar psychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. E-mailadres: <w.k.b.hofstee@rug.nl>.

Noot

1. Een afschrikwekkend voorbeeld uit de riolen van het hoger onderwijs is de georganiseerde examenfraude in de vorm van kopiëren en vermarkten van tentamenopgaven. Aan de basis staat ook hier het onbetwistbare recht op inzage en afschrift. Vervolgens echter triomfeert collectief misbruik van dat recht via de kopieermachine. Als de opleidingen tentamens onder de auteurswet zouden laten vallen, zou die verspreiding als misdrijf kunnen worden aangemerkt. In plaats daarvan kiest menige opleidingen, onder het mom van openheid en (onhoudbare) onderwijskundige rationalisaties, voor het gedogen van deze bijdrage tot de ritualisering van het onderwijs.

LEDENSERVICE

Uitsluitend voor leden:

Stuur mij de volgende informatie

- infopakket zelfstandige vestiging
- vergoedingen door ziektekostenverzekeraars
- individueel juridisch advies
- trainingen en scholing van het NIP
- salarisschalen
- opleiding testassistent/psychologisch medewerker
- algemene betalingsvoorwaarden
- beroep op verschoningsrecht
- aanmeldformulier deskundigenbestand
- statuten
- huishoudelijk reglement
- draaiboek conferenties

Zend mij een informatiepakket van

- postmasteropleidingen
- eerstelijnskwalificatie
- registratie kinder- en jeugdpsycholoog
- registratie psycholoog trainer
- registratie psycholoog van arbeid en gezondheid
- titel PSYCHOLOOG NIP
- basisaantekening psychodiagnostiek

Voor niet-leden:

Stuur mij aanmeldingsformulieren voor

- regulier lidmaatschap
- student-lidmaatschap

Veel informatie is te vinden op de website van het NIP: www.psynip.nl

naam, voorletter(s)Hr/Mw*

adres

postcode, woonplaats

telefoon

e-mail

datum wel/geen NIP-lid*

Nederlands Instituut van Psychologen **NIP**

NIP-bestelformulier

Kopiëren en opsturen naar:
Nederlands Instituut van Psychologen
Postbus 9921
1006 AP Amsterdam

* omcirkelen wat van toepassing is.